

ТРЕТИЯТ КОНГРЕС НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА

Има нещо символично, че Третият конгрес на българската култура се откри и протече непосредствено пред 24 май — празника на славянската писменост и култура. Едва ли има по-основателен повод да си припомним традициите на древната и млада наша култура, нейното славно минало и плодно настояще, за да се очертаят насоките в бъдещото ѝ развитие. Защото дори един бегъл поглед върху хилядолетната история на българската култура ще ни убеди, че в нейното развитие, макар и прекъсвано за векове от трагичните поврати на историята, се очертават някои изконни традиции — нейният демократизъм, тясната ѝ връзка с историческите стремления на държавата и обществото, стремежът ѝ да бъде деен фактор в развитието на обществото, които днес, в епохата на зрялото социалистическо общество, намират своето ново, качествено по-високо превъплъщение.

Всестранният разцвет, който характеризира всички области на нашия живот след Девети септември, се чувствува осезаемо и в областта на културата. Още по-категорично е отражението на пролетното разкрепостяване от догмите на схематизма, дошло с историческия Априлски пленум от 1956 г., който отбелязва началото на нов етап в развитието на българската култура. В изтеклите оттогава две десетилетия българската култура завоюва нови висоти, преживя един необичайно бурен и плодотворен разцвет. Тържеството на обществено-държавното начало в управлението на културата, нейната все по-тясна обвързаност с основната историческа задача — да се изгражда новият живот и новият, социалистически човек, — всичко това налага да се преценят обективно постиженията на българската култура, да се начертаят нови пътища за развитието ѝ в светлината на новите задачи, които тя има да решава. Затова и Третият конгрес на културата се превърна в крупно събитие в обществения и културния живот, трасиращо генералната насока в развитието на българската култура.

От трибуната на своя най-висок форум дейците на изкуството и културата направиха равностойна на своите постижения и предстоящи задачи, дадоха отчет пред партията и народа за дейността си между двата конгреса. Със заслужена гордост те посочиха безспорните постижения на българската култура през последните години. Но наред със задоволството от безспорните успехи работата на конгреса бе проникната от съзнанието за отговорната роля на културата на етапа на изграждане на развитото социалистическо общество, от мащабността на предстоящите задачи. И именно това обуслови оня дух на конструктивна самовзискателност, характеризиращ Третия конгрес на българската култура.

В своя доклад председателката на Комитета за изкуство и култура д-р Людмила Живкова се спря на проблемите на изграждането на културата на развитото социалистическо общество. Тя подчерта: „Социално-икономическото

развитие на страната и израстването на личността при изграждането на зряло социалистическо общество създава големи възможности и постоянно растящи потребности от всестранин напредък на културата. От своя страна културата все повече се издига като могъщ фактор за обществен прогрес и за самоусъвършенстването на човешкия индивид.“

По-нататък др. Людмила Живкова отбеляза, че в атмосферата на всенароден подъем, породен от такива крупни събития като XI конгрес на БКП и Юлския пленум на ЦК на БКП, във времето, когато се навършват две десетилетия от историческия Априлски пленум, дал такива богати плодове на българската култура, Третият конгрес на културата има отговорната задача да начертае нови пътища за развитието на българската култура.

В първия раздел на своя доклад „За по-нататъшно разширяване и издигане социалната роля на културния фронт в изграждането на зрелия социализъм“ др. Людмила Живкова подчерта качествената отлика в социалните функции на културата при зрялото социалистическо общество: „Разцветът на социалистическата духовна култура, повишаването на нейното значение и роля в живота на обществото и човека, разширяването и издигането на социалните функции на културния фронт са една от основните закономерности при изграждането на зрелия социализъм.“

Спирайки се на трите основни насоки на по-нататъшното социалистическо строителство, очертани от XI конгрес на БКП, др. Людмила Живкова посочи, че растящата социална функция на културата отразява увеличаването на значението на субективния фактор в изграждането на зрелия социализъм и припомни новото, което внася в разбирането за задачите, ролята и целта на духовната култура Декемврийската програма (1972). Тя подчерта: „В годините на априлската линия на партията и особено през последните няколко години се създадоха и назряха обективните и субективни условия за възникване на нова, историческа по своите мащаби и значение задача: да се постави целта, да се определи характерът на насоките в развитието на културата на зрялото социалистическо общество, да се формира и изгради духовният облик на зрялата социалистическа личност.“

По-нататък в своя доклад др. Людмила Живкова се спря на диалектическата връзка между социалния прогрес и културното развитие, залегнала в ленинската концепция за социалистическата култура, и посочи, че при изграждането на развитото социалистическо общество една от основните задачи на културния фронт се явява духовно ваятелство на новия човек, в борба с рецидивите на миналото и идеологическата диверсия. Именно в тази връзка огромно значение придобива превръщането на труда в свободна творческа дейност, чрез която човек разгръща своите способности, променяйки и света, и себе си.

„При формирането на културата на развитото социалистическо общество огромно значение придобива задачата за естетизация на трудовия процес, за труда като главно поле за формиране и развитие на личността.“

Самата задача за естетизация на труда, подчерта др. Людмила Живкова, можеше да възникне само на определена степен от общественото развитие и в този смисъл тя е показател за зрелостта на нашето социалистическо общество. Показателен пример в това отношение е въпросът за селищните системи, с които се занимава Мартенският пленум на ЦК на БКП.

„Основен проблем в цялостната дейност на културния фронт — продължи доклада си др. Людмила Живкова — е проблемът за естетическото възпитание на човека като важно условие и предпоставка за неговото всестранино и хармонично развитие.“

От хилядолетия мечтата за всестранно развита човешка индивидуалност е привличала най-светлите улове на човечеството, но си е оставала утопия, несъществуваща в условията на конкретната класово-икономическа формация. Историческа заслуга на марксизма-ленинизма е, отбеляза др. Людмила Живкова, че той пръв посочи условията, при които може да се постигне този идеал на човечеството. В развитото социалистическо общество естетическото възпитание се превръща в комплексен фактор, формиращ както системни художествени потребности и високи идейно-естетически критерии, така и творческите сили и заложби у всеки човек. „Комунистическото естетическо възпитание трябва да се превърне в научно обоснован комплексен метод за развитие, усъвършенстване и самоусъвършенстване на човешкия индивид. . .“

Именно тази мащабна и отговорна задача обуславя и новото в системата на естетическото възпитание — неговото превръщане в общонародно дело, важна партийна и държавна задача на всички звена в нашата обществена система. „Както социалните функции на културата обхващат не само личността, но и всички сфери на обществения живот, цялата съвкупност обществени отношения, така и задачата за всенародно естетическо възпитание трябва да бъде дело не само на културния фронт, но и на цялата наша социалистическа общественост.“

В следващия раздел на своя доклад „Състояние и основни задачи на съвременното българско изкуство и култура“ др. Людмила Живкова разглежда развитието и тенденциите в изкуствата и културата през изминалия петгодишен период.

„Ако погледнем от висотата на 1977 г. — заяви тя — състоянието и развитието на нашата култура и изкуство през целия следреволюционен период, то главното е, че България преживя в годините на социалистическия обществен строй и особено след годините на историческия Априлски пленум на ЦК на БКП (1956) истински културен ренесанс.“ „Ние имаме всички основания да определяме десетилетията на социализма у нас като „златен век“ в развитието на нашата култура и изкуство.“

Годините след историческия Десети конгрес на партията, подчерта др. Людмила Живкова, бяха години на нов ярък подем на нашето изкуство и култура. Създадох се нови значителни творби, които говорят, че във всички области на изкуството и културата, макар и не в еднаква степен, протичат процеси на качествени изменения в идейно-естетическото и професионалното равнище. Гаранция за това е гражданската и творческа активност на всички поколения творци, с чиито усилия художествено-творческият процес обхваща все по-широк периметър от историята и настоящето на нашия народ. От друга страна, качествено нарастват и интересите на народните маси към изкуството, все по-активна роля в техния живот играе културата. Засилват се интеграционните процеси в културния живот; изкуството и културата все по-активно участват в оформянето духовния облик на строителя на зрялото социалистическо общество в тясна връзка и единодействие с науката, образованието и пр. Доказателство за зрелостта на нашата култура е и широкото и международно признание, органично и участие в изграждането на световната социалистическа култура.

В областта на литературата, отбеляза др. Людмила Живкова, е ясно забележим подемът в овладяването на съвременната проблематика, в нарастването на художественото майсторство, в задълбочаването на социално-психологическата и историческа и емоционална проникновеност. Нашата литература все по-успешно се домогва до изобразяване на социално-историческата конкретност в неразривната ѝ връзка с живота, вълненията, тревогите и мечтите на отделния човек. Най-големите наши писатели се насочиха към създаването

на творби, в които комунистическата идеяност, дълбокото познаване на живота и зрялото художествено майсторство се намират в респектиращ художествен синтез. Постигнатото от нашата литература в този период не бива обаче да се разглежда като статичен резултат, а като начало на един многообещаващ процес, който да ни доведе до създаването на социалистическа литературна класика.

Изключително плодотворен и важен с оглед по-нататъшното му развитие бе този период и за нашето изобразително изкуство. Това бе период на безспорен подем и заедно с това — на масов контакт между творбите на пластичното изкуство и народа. Основна заслуга за това има духът на творческо новаторство, органично съчетано с вяроност към революционните традиции, който е характерен за всички поколения български художници. И точно тези успехи на нашето изобразително изкуство поставят и новите изисквания пред бъдещото му развитие.

Възходящо продължи да се развива и нашата музикална култура. Българската изпълнителска инструментална и певческа школа, българските композитори, операта, балетът и другите музикално-сценични жанрове обогатиха своите успехи. Трябва специално да се отбележат и успехите на хорвата и масовата политическа песен. Успехите обаче не могат да прикрият факта, че в някои симфонични и популярни жанрове, особено в областта на естрадата, нашите композитори все още са длъжници на публиката.

Забележим е и подемът в областта на театралното изкуство — в разширяването и обогатяването на репертоара, постиженията на актьорската и режисьорската школа. Следвайки решението на Политбюро на ЦК на БКП, нашето театрално изкуство се старее да преодолее своите слабости, да зарадва хилядите си почитатели с нови, по-високи идейно-художествени постижения. Успешно се развива и цирковото изкуство.

Особено плодотворни бяха последните няколко години за нашето кино-изкуство. Създадох се ред творби в областта на игралното, анимационното и документалното кино, които говорят, че успешно е преодолян кризисният момент в развитието на българското кино.

Със свой принос посрещат конгреса на културата и българските архитекти. Значителен напредък може да се отбележи и в развитието на читалищното, библиотечното и музейното дело, в изпълнението на задачата паметниците на културата и духовните ценности от миналото да намерят органично място в новия живот.

Значителни успехи има и художествената самодейност — както нарастването на броя на участниците, така и в по-нататъшното извисяване на самодейността до равнището на отговорната и задача — да бъде част от голямото дело на естетическото възпитание.

Значителни успехи постигна преводаческото дело, свои успехи в отчетния период имат и средствата за масова информация, за които последните години бяха плодотворни и в ред отношения — преломен период.

В периода на дълбоко вътрешно преустройство и извисяване на социалистическата култура и изкуство особено значима е ролята на художествената критика, теорията и историята на изкуствата и културата. Ръководени от известната реч на др. Тодор Живков, дейците на този фронт повишиха своята активност и професионална квалификация, проявиха стремеж да обхванат панорамата на новите явления и да ги осмислят в цялостния контекст на националната и световната култура, да бъдат деен фактор в борбата на идеологическия фронт. Наред с това не може да не се отбележи, че все още не е постигнат прелом в тази област, че е необходимо още много, за да се издигнат художествената критика, теория и история до висотата на задачите, които им възлага културата на зрялото социалистическо общество.

Резюмирайки прегледа на състоянието на културата и изкуството, др. Людмила Живкова заяви:

„Преди всичко радостно е да се отбележи, че нашият културен фронт е непоколебимо сплотен и единен около генералната линия на Българската комунистическа партия, около нейния Централен комитет.“

„Вторият основен извод, който следва да направим от възходящото развитие на нашето изкуство и култура, засяга техните здрави марксистко-ленински идейно-естетически основи. В основите на нашето изкуство лежат комунистическите идеи и идеали, комунистическите принципи и критерии, методът на социалистическия реализъм.“

По-нататък др. Людмила Живкова подчерта, че самата художествена практика е доказала правотата и далновидността на лозунга, издигнат преди 19 години от партията: „По-близо до живота, повече между народа.“ В тази връзка тя отбелязва генералната значимост на съвременната тема за днешното ни изкуство и цитира оценката на XI конгрес на БКП, че понастоящем е налице прелом в отношението към съвременната тема. На дневен ред е задачата за прелом в овладяването на съвременната тема, което е неразривно свързано с повишаване на художественото майсторство. В следващия раздел на своя доклад „За по-нататъшно усъвършенствуване системата на управление на културата“ др. Людмила Живкова се спря на въпроса за управлението на развитието на културата в зрялото социалистическо общество. Подчертавайки, че в тази област БКП следва творчески принципите на марксизма-ленинизма, др. Людмила Живкова обстойно разгледа резултатите от вече десетгодишното прилагане на обществено-държавния принцип в областта на културата, представляващ качествено по-високо превъплъщение на революционните и демократичните традиции на нашата култура. „Преди всичко — заяви тя — животът изцяло потвърди правилността и целесъобразността на принципа на обществено-държавното начало в управлението на културата, неговата жизненост и перспективност.“

Спирайки се по-конкретно на организационните форми, прилагани в тази област, като отбелязва и известни слабости, преодолявани постепенно в практиката, др. Людмила Живкова отбелязва: „Създаването на комплекса „Художествено творчество, културна дейност и средства за масова информация“ през 1974 г. е нов етап в управлението и организацията на българската култура, в развитието и приложението на обществено-държавния принцип.“

По-нататък др. Людмила Живкова отбелязва, че със създаването на този комплекс се дава възможност за принципно нова и адекватна на новите задачи дейност в областта на културата. Обстойно и аналитично тя се спря на новите задачи, поставени от XI конгрес на БКП и Юлския пленум на ЦК на БКП, очертавайки насоките на специфичното приложение на основния лозунг „качество и ефективност“ в областта на културата.

В последния раздел на своя доклад „Българската социалистическа култура в служба на борбата за мир и разведряване, за социален и културен прогрес“ др. Людмила Живкова отбелязва, че в нашата динамична епоха на остри класови противоречия и усиливаща се борба за мир и социален прогрес, ръководена от КПСС начело с др. Леонид Брежнев, красноречиво и недвусмислено на преден план излиза историческата отговорност на културата. И това поставя определени изисквания към международната културна дейност, свързана с размяната на духовни ценности. В тази насока е необходимо да се съсредоточат силите за постигане на стратегическите и непосредствени цели на партията; да се води повсеместна борба с буржоазната идеология и морал, с идеологическата диверсия; да се мобилизира целият потенциал на нашия културен фронт; да се изгради цялостна стратегия в областта на международното културно сътрудни-

чество; да се повишат качествено изискванията към онова, което ще представя българската култура пред света.

Спирайки се на основните насоки на международната културна политика, др. Людмила Живкова подчерта значението на по-нататъшното сближаване и интеграция в областта на културата със СССР като реален израз на братството между нашите два народа, както и с останалите социалистически страни, за изграждането на световната социалистическа култура. Наред с това изключително важно е сътрудничеството с всички прогресивни сили в областта на културата, стриктното спазване от страна на нашите западни партньори на духа и буквата на споразуменията от Хелзинки. Разбира се, културният обмен не може да се опорочава с неща, органично чужди на същността му, като пропагандата на расизъм, насилие, антикомунизъм и антисъветизъм, порнография и пр. Културният обмен е неразривно свързан с борбата за мирно съвместно съществуване между страните с различен обществен строй, с хуманистичните и демократичните идеали на човечеството и българската култура ще продължи да дава своя принос в тази насока.

Обстойният и аналитичен доклад на др. Людмила Живкова, който не само анализира досегашните постижения, но и със смела проникновеност и научна обоснованост очерта мащабно предстоящите задачи, предопредели духа на конструктивност и възискателност, характеризиращ работата на конгреса. Така Третият конгрес на българската култура се превърна в крупно събитие в нашия културен и обществен-политически живот, което начерта магистралните линии в по-нататъшното развитие на българската култура.

„Литературна мисъл“